

BATTA JÚLIA DÓRA*

Kié az utolsó szó? – Az összbüntetés aktuális kérdései

„...az összbüntetés intézményénél fogva ez előnyös, mert mintegy nagybani árban, jutányosabban értékelik a letöltendő hónapokat” (Rejtő Jenő)¹

1. Bevezetés

Rejtő Jenő frappánsan fogta meg az összbüntetés lényegét, azonban felmerül a kérdés, hogy megállják-e a helyüket a rejtői sorok, az összbüntetéssel kapcsolatban, vagyis képesek-e a hatályos összbüntetési szabályok valóban kedvezőbb helyzetet teremteni az elítélt számára? Egyáltalán feladata-e ez az összbüntetésbe foglalásnak, illetve mi a kriminálpolitikai célja egyáltalán?

Bár az összbüntetésbe foglalás kapcsán évszázados a hazai bírói gyakorlat, a jogalkalmazók körében igen megosztó jogintézmény, így a viták minden törvényi változást követően ismét felélednek.² A sokszor látszólag elméleti kérdések komoly gyakorlati problémákat hordoznak, kiváltképpen, amikor a jogértelmezésbeli megosztottság miatt a jogalkalmazás kiszámíthatatlanná válik. Ilyen helyzet áll fenn a jelenlegi, 2013. július 1-je óta hatályos összbüntetési szabályok alkalmazásával kapcsolatban is. Nem csak a bíróságok által folytatott joggyakorlat megosztott, hanem az Alkotmánybíróság és a Kúria is eltérő megközelítést alkalmaz. Az ezáltal kiváltott bizonytalan helyzet pedig egyre több kérdést vet fel, amelyek megoldása a jogbiztonság helyreállítása érdekében sürgető.

2. Az összbüntetés szabályozása Ádámtól és Évától, avagy a Csemegi-kódextől napjainkig

2.1. Jogtörténeti előzmények

Ahhoz, hogy érdemben vizsgálni tudjuk az összbüntetéssel kapcsolatos jelenlegi helyzetet, fontos, hogy lássuk, milyen utat járt be a jogintézmény, miben gyökereznek az aktuális szabályozási kérdések, vagyis hogy röviden áttekintsük a jogtörténeti előzményeket. Az összbüntetés jogintézménye korántsem újkeletű, fogalmát már a Csemegi-kódex is használta és szabályozta bár ezen a néven ténylegesen a halmazati büntetésről rendelkezett,³ de egy másik szakasza⁴ tartalmazott olyan rendelkezéseket, amelyek a mai értelemben vett összbüntetés fogalmi körébe esnek.⁵

Az 1896. évi bünvádi perrendtartás rögzíti, hogy az összbüntetés meghatározása az annak alapjául szolgáló ítéletek alapján történhet, abban súlyosító vagy enyhítő körülmények már nem vehetők figyelembe.⁶ Ugyanezt rögzíti az 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről is, ami az összbüntetést továbbra is a mai halmazati büntetésnek megfelelő értelemben használja, a mostani fogalmaink szerinti összbüntetést pedig utólagos összbüntetésbe foglalás-ként szabályozza.⁷ A mai értelemben elsőként az 1961. évi V. törvény alkalmazza az összbüntetés fogalmát.

³ 1878. évi V. törvény (Csemegi-kódex) 96. §.

⁴ Csemegi-kódex 104. §.

⁵ Horváth Eszter: *Összbüntetés az új Büntető Törvénykönyvben*, In: Jogelméleti Szemle 2013/2. szám, 1.)

⁶ A bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk 518. §

⁷ 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről (Btá.) 57–59. §.

* Joghallgató, DE ÁJK

¹ Rejtő Jenő: *Az ellopott futár*, <http://www.mek.oszk.hu/01000/01033/01033.htm> (2019.11.29.)

² Ficsór Gabriella: *Összbüntetésbe foglalás a 10/2018. (VII. 18.) AB határozat után*, In: Büntetőjogi Szemle 2019/1. szám, 2.

Eszerint az összbüntetést az egyes ítéletekben kiszabott büntetések alapulvételével kell megállapítani.⁸ Az 1978. évi IV. törvény, vagyis a régi Btk., az 1999. március 1-jei módosítást megelőzően még lehetővé tette az összbüntetést a nem quasi halmazati viszony esetén is, majd ezt követően az összbüntetés lehetősége már csak a quasi halmazati viszonyban álló büntetések tekintetében nyílt meg.⁹

2.2. Az összbüntetés szabályainak változása az új Btk.-ban

Az összbüntetés szabályai utoljára a 2013. július 1-jén hatályba lépő új Btk.-val módosultak, ami további szigorítást jelentett.¹⁰

Ez a szigorítás háromirányú. Míg korábban azokat a büntetéseket lehetett összbüntetésbe foglalni, amelyeket az elítélt a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedését megelőzően követett el, most már csak akkor van helye, ha az elkövető valamennyi cselekményt a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetését megelőzően követte el. Az összbüntetés tartamának korábban csak a legsúlyosabb büntetést kellett elérnie, a hatályos szabályok szerint azonban el kell érnie a leghosszabb büntetés és a rövidebb büntetés vagy büntetések egyharmad részének összegét.¹¹ Emellett korábban az összbüntetés nem érthette el a büntetések együttes tartamát, az új Btk. szabályai szerint már elérheti, csak nem haladhatja meg. A harmadik szigorítást pedig az jelenti, hogy megszűnik a többszörös összbüntetésbe foglalás lehetősége.¹²

2.3. A kialakult bírói gyakorlat és a Btkátm. 3. §-ának rendelkezései¹³

Az összbüntetés során alkalmazandó anyagi jogszabály tekintetében kifejezett rendelkezést sem a korábbi szabályozások, sem a hatályos Btk. nem tartalmaz. A Kúria jogelődje, a Legfelsőbb Bíróság többször vizsgálta az összbüntetéshez kapcsolódó kérdéseket, de az alkalmazandó anyagi jogszabály kérdésére nem tért ki. Ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság és később a Kúria is rögzítette az összbüntetés kapcsán kialakult bírói gyakorlatot.

Ezek közül a legfontosabbak, hogy az összbüntetésbe foglalás a bűnösség kérdésére nem terjed ki, ennek megfelelően súlyosító vagy enyhítő körülmények már nem vehetők figyelembe. Összbüntetésbe csak jogerős és még ki nem töltött büntetések foglalhatók, az összbüntetésbe foglalás előfeltételei pedig aszerint

vizsgálандók, hogy az alapítéletek mely időpontban emelkedtek jogerőre.¹⁴

Tulajdonképpen ezt a kialakult bírói gyakorlatot rögzítette a Btk. átmeneti rendelkezéseiről szóló tv. (Btkátm.) 3. §-a, amely értelmében: „Ha az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre, a Btk. összbüntetésre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.”

Ez azt jelenti tehát, hogy ha az elkövető több bűncselekményt követett el, amelyeket összbüntetésbe kell foglalni, nem az számít, hogy mikor követte el az egyes bűncselekményeket, és nem is az, hogy mikor hozták meg az elsőfokú ítéleteket, hanem az ítéletek jogerőre emelkedésének időpontját kell figyelembe venni. Azon belül is, ha csak az egyik ítélet jogerőre emelkedése is 2013. július 1-je utánra esik, akkor az új Btk. szabályait kell alkalmazni az összbüntetésbe foglalásra. Ennek az az oka, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetősége az utolsó ítélet jogerőre emelkedésével nyílik meg, ezért az ebben az időpontban hatályban lévő szabályokat kell alkalmazni.

3. Az időbeli hatály kérdése

A fenti szabály bevezetését követően a jogalkalmazásban aggályok merültek fel az időbeli hatály kapcsán. Ennek alapja, hogy a Btk. visszaható hatály tilalmát kimondó 2. §-a szerint a bíróság az elkövetéskor hatályos törvény szerint bírálja el a bűncselekményt, eszerint szabja ki a büntetést is, kivéve, ha új törvény lépett hatályba, amely enyhébb elbírálást tesz lehetővé, vagy a cselekmény már nem bűncselekmény, és így nem büntetendő. Erre a problémára mutat rá egy elítélt által benyújtott alkotmányjogi panasz.

A konkrét esetben az indítványozó a 2014. július 1-jén jogerőre emelkedett börtönbüntetésének és 2012. július 18-án jogerőre emelkedett összbüntetési ítélettel megállapított börtönbüntetésének az összbüntetésbe foglalása iránt terjesztett elő kérelmet a Fővárosi Törvényszéknél. A büntetőeljárások mind a régi Btk. alapján minősülő cselekmények miatt folytak. A törvényszék azonban az összbüntetésbe foglalás iránti kérelmet elutasította, amely döntést a Fővárosi Ítéletábrla másodfokon helyben hagyta. Az indokolás szerint, mivel az érintett ítéletek közül egy 2013. július 1-je után emelkedett jogerőre, a Btkátm. 3. §-a alapján az új Btk. szerint kell eljárni, ami viszont kizárja a többszörös összbüntetésbe foglalást.^{15, 16}

Az indítványozó álláspontja szerint a Btkátm. 3. §-a nem áll összhangban a jogállamiság követelményével, melynek szerves része a nulla poena sine lege praevia jogelv is, vagyis hogy senkit nem lehet olyan jogsza-

⁸ A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény 73. § (2) bek.

⁹ Horváth: i. m., 1.

¹⁰ 2012. C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) 93–94. §.

¹¹ Czéldi Gergő: *Az új összbüntetési szabályok időbeli hatályáról*, In: Büntetőjogi Szemle, 2014/2. szám, 4.

¹² Czéldi, i. m., 4.

¹³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény (továbbiakban: Btkátm.)

¹⁴ 2/2019. számú BJE határozat.

¹⁵ Fővárosi Törvényszék 14.Bpk.1639/2014/6. számú végzése és a Fővárosi Ítéletábrla 3.Bpkf.10174/2015/3. számú végzése.

¹⁶ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [2]–[4]

bályi rendelkezés alapján büntetéssel sújtani, amely a cselekmény elkövetésekor még nem volt hatályos.¹⁷

Ahhoz, hogy az Alkotmánybíróság eldöntse, hogy a Btk.-ban rögzített visszaható hatály tilalma alkalmazható-e összbüntetésbe foglaláskor, így a Btkátm. 3. §-a alap-törvény ellenes-e, elsősorban arról kellett állást foglalnia, hogy az összbüntetésbe foglalás során az eljáró bíróság elbírálja-e a bűncselekményt, illetve az összbüntetési ítéletben foglaltak büntetéskiszabásnak minősülnek-e.

Az Alkotmánybíróság határozatában rögzítette, hogy az összbüntetés sajátossága abban a kettősségben ragadható meg, hogy olyan – nem klasszikus értelemben vett – büntetéskiszabás, amely felülírja a jogerős ítéletek jogkövetkezményekkel kapcsolatos rendelkezéseit és megállapítja a letöltendő szabadságvesztés mértékét, anélkül, hogy a terhelt bűnösségéről maga döntést tartalmazzon.¹⁸ Tehát járulékos jellegű, önálló elítélést nem jelent. Az összbüntetés célja, hogy a terheltet utólag olyan helyzetbe hozza, mintha a különböző eljárásokban elbíralt cselekményeit egy eljárásban elbírálva, halmazati büntetéssel sújtották volna. Vagyis olyan garanciális rendelkezésről van szó, amely kompenzációt nyújt a terheltnek meghatározott, számára hátrányos esetekben.¹⁹

Ugyanakkor határozatában azt is rögzíti az Alkotmánybíróság, hogy a Btkátm. 3. §-a hatályba lépését megelőzően keletkezett tényekhez fűz új, eltérő jogkövetkezményt, ezért visszaható hatályúnak minősül.²⁰ Emellett pedig megállapítható, hogy a hatályos rendelkezések a terheltre nézve hátrányosabbak, mint a korábbi szabályok.²¹ Ebben a körben a probléma az Alkotmánybíróság szerint az, hogy a jogalkotó nem tette lehetővé a szigorúbb rendelkezések bevezetése tekintetében, hogy az eljáró bíróságok a Btk. 2. §-a alapján maguk döntsék el, hogy a cselekmény elkövetésekor vagy elbírálásakor hatályos törvény tartalmaz a terheltre nézve enyhébb rendelkezéseket, így melyik alkalmazható, hanem arról a Btkátm. 3. §-a rendelkezett.²² Erre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította a támadott jogszabályi rendelkezés Alaptörvény-ellenességét és megsemmisítette azt.²³

Indokolásában azt is rögzíti az Alkotmánybíróság, hogy a jogszabályi rendelkezés megsemmisítését követően az eljáró bíróságoknak a Btk. visszaható hatály tilalmáról szóló rendelkezései alapján kell dönteniük arról, hogy adott eljárásban a régi vagy az új Btk. szabályai tartalmazznak-e az elítélre nézve enyhébb szabályokat, és így egyes esetekben melyik törvény alkalmazandó. Ugyanakkor azt is megjegyezte, hogy a régi és új Btk. összbüntetési szabályainak, valamint ezzel összefüggésben a Btk. 2. § (1)–(2) bekezdéseinek értelmezése az eljáró bíróságok, valamint adott esetben,

a bírósági joggyakorlat egységének biztosítása érdekében, a Kúria feladata.²⁴

A 10/2018-as AB határozatot követően számos új alkotmánybírósági határozat is született, amelyek további értelmezést adtak az összbüntetésbe foglalással kapcsolatban.²⁵

4. Jogértelmezési gyakorlat az alkotmánybírósági határozat után

Az alkotmánybírósági határozatoknak azonban nem sikerült megoldania a kérdést, azt követően ugyanis a joggyakorlat megosztott lett. Az ítélőtáblák által folytatott jogértelmezési gyakorlat alapvetően kétfelé osztható, melyek lényege az alább leírtak szerint foglalható össze.

Az egyik jogértelmezési gyakorlat szerint, a megsemmisítést csak úgy lehet értelmezni, hogy nem az összbüntetésbe foglalandó ítéletek jogereje határozza meg, hogy melyik Btk. összbüntetésre vonatkozó szabályait kell alkalmazni, hanem az összevetési alap kizárólag az alapítéletekkel elbíralt bűncselekmények elkövetési ideje lehet.²⁶

Amennyiben pedig az összbüntetésbe foglalási indítvánnyal érintett bármelyik alapítélet által elbíralt cselekmény elkövetési ideje 2013. július 1. napját megelőző időszakra esik, a bíróságok kötelesek lefolytatni a Btk. 2. §-a szerinti vizsgálatot.²⁷

A másik jogalkalmazói álláspont szerint viszont az összbüntetési eljárás valamennyi alapítélet jogerőre emelkedését feltételezi, annak során az eljáró bíróság az alapítéletek jogerős rendelkezéseihez kötve van, azokat nem változtathatja meg. Ezért annak van jelentősége, hogy az elítélt alapítéletei mikor emelkedtek jogerőre, azaz mikor nyílt meg az összbüntetésbe foglalás törvényi lehetősége. A Btk. 2. §-ában meghatározott időbeli hatály pedig csak a büntetőjogi főkérdés elbírálásáig jöhet szóba, azonban az összbüntetésbe foglaláskor az alapítéletekben szereplő cselekményeket már jogerősen elbírálták.²⁸

Ezen az álláspont szerint, bár az Alkotmánybíróság megsemmisítette a Btkátm. 3. §-át, de az annak alapjául szolgáló bírói gyakorlat tovább érvényesülhet, mivel az alkotmánybírósági határozatnak a – Kúria szerint – a rendelkező része kötelezi a bíróságokat, mert az által módosul a hatályos jog, a határozatai indokolása viszont nem kötelező.²⁹

¹⁷ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [5]

¹⁸ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [22]–[24]

¹⁹ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [40]

²⁰ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [56]–[57]

²¹ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [59]

²² 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [65]

²³ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [68]

²⁴ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat [79], [81]

²⁵ 3360/2018. (XI. 28.) AB határozat, 3361/2018. (XI. 28.) AB határozat, 3362/2018. (XI. 28.) AB határozat és 3368/2018. (XI. 28.) AB végzés.

²⁶ Debreceni Ítéltábla Bpkf.III.676/2018/5. számú végzése.

²⁷ Szegedi Ítéltábla Bpkf.III.647/2018/4. számú végzése.

²⁸ Fővárosi Ítéltábla 6.Kbkf.10.005/2019.4. számú határozata.

²⁹ Kúria Bt.III.1907/2017. számú határozata.

5. A Kúria 2/2019. számú BJE határozata

A fentebb vázoltak szerint megosztott bírói gyakorlat és az így született eltérő döntések veszélyeztetik a jogalkalmazás egységét és a jogbiztonságot, ezért kezdeményezték a Kúria jogegységi eljárását az összbüntetésbe foglalásra irányadó szabályok értelmezésével kapcsolatban.³⁰

A kérdésben a Kúria a 2/2019. számú BJE határozatban foglalt állást, aszerint, hogy az összbüntetési eljárás során alkalmazandó Btk. meghatározásakor az elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös, annak van jelentősége, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetősége mikor nyílt meg. Rögzíti, hogy a jogintézmény tartalma alapján egyértelmű, hogy nem elbírálásról, nem büntetés kiszabásról van szó. Mivel az összbüntetés intézményi és nem valóságot elbíráló jellegű, a Btk. 2. §-ában foglaltak nem bírnak jelentőséggel.

Elviekben a Kúria jogegységi határozatának rendeznie kellett volna a helyzetet, hiszen az a bíróságok számára kötelező iránymutatást jelent. Azonban az anomáliákat mégsem sikerült feloldania, mivel egyes bírói tanácsok szerint a Kúria határozata alaptörvény-ellenes, ugyanis tulajdonképpen az Alkotmánybíróság határozatával megsemmisített Btkátm. 3. §-ának rendelkezéseit rögzíti irányadóként. Emiatt egyedi normakontroll eljárásban kezdeményezték a jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítását, visszamenőleges hatályú megsemmisítését és alkalmazásával véglegesen lezárt összbüntetési ügyek felülvizsgálatának elrendelését.

Az Alkotmánybíróság és a Kúria eltérő jogértelmezésével létrejött bizonytalan helyzet aggályos a jogalkalmazás szempontjából. A legnagyobb és legszembetűnőbb probléma, hogy teljes jogbizonytalansághoz vezet, hiszen a terhelték így valóban nem tudhatják, mire számítsanak ítéleteik összbüntetésbe foglalásával kapcsolatban, annak kimenetele tulajdonképpen pusztán attól függ, hogy melyik bíróság vagy melyik tanács jár el az ügyükben.

6. Összhangban vannak-e az összbüntetés szabályai az Alaptörvénnyel?

Az összbüntetés kapcsán nem az időbeli hatály az egyetlen kérdés, ami megválaszolásra vár. Végző soron felmerülhet az is, hogy egyáltalán megfelelőek-e az összbüntetésbe foglalás szabályai. A Btk. 94. § úgy ren-

delkezik, hogy az összbüntetés tartamát úgy kell meghatározni, mintha halmazati büntetést szabnának ki. Ezt követően azonban rögzíti, hogy az összbüntetés tartamának el kell érnie a legsúlyosabb büntetésnek és a rövidebb büntetés vagy büntetések egyharmad részének összegeként számított tartamot, de az nem haladhatja meg a büntetések együttes tartamát. A törvény indokolása szerint: „Az összbüntetésbe foglalás célja azon hátrányok kiküszöbölése, melyek az elítéltet az egyes cselekményei külön eljárásban elbírálása folytán érik, azaz az összbüntetéssel az elítélt olyan helyzetbe kerül, mintha a vele szemben kiszabott, több szabadságvesztés büntetés alapjául szolgáló cselekményeket egy eljárásban bírálták volna el, és halmazati büntetést szabtak volna ki vele szemben.” Halmazati büntetés esetén viszont a büntetési tétel felső határa a legmagasabb büntetési tétel felével emelkedik, de nem érheti el az egyes bűncselekményekre megállapított büntetési tételek felső határának együttes tartamát.³¹ Ezek alapján tehát az összbüntetés jelenlegi törvényi szabályozása kapcsán felmerülhet, hogy ellentmondást tartalmaz, illetve nem teljesíti az indoklásban kitűzött célt, mivel azzal, hogy a rövidebb büntetés nem engedhető el, nem lehetséges az elítéltet olyan helyzetbe hozni, mintha vele szemben halmazati büntetést szabtak volna ki, tehát szükségképpen hátrányosabban fog járni, ha cselekményeit külön-külön bírálják el. Konkrét példával élve, tegyük fel, hogy két elkövető, társtettesként, hűsz lopást követett el. A bizonyítékok alapján vádat akkor csak az egyikőjük ellen tud emelni az ügyészség, a terhelt pedig társára nem tesz terhelő vallomást. A lopás büntetése a büntetési tételének felső határa 3 év, az a felével emelve 4,5 év, így a hűszrendbeli lopásért egy eljárásban elbírálva, halmazati büntetesként ennyit kaphat a terhelt. A másik elkövető esetén ugyanezt a hűsz lopást később, három különböző büntetőeljárásban bírálják el, melyekben 4 év, 3 év, illetve 9 hónap szabadságvesztésre ítélik. Ebben az esetben, hogy olyan helyzetbe hozzuk, mintha vele szemben is halmazati büntetést szabtak volna ki, a három büntetést összbüntetésbe kell foglalni. A legsúlyosabb büntetése 4 év, amihez hozzá kell adni a 3 év, illetve a 9 hónap egyharmadát, azaz 1 év 3 hónapot. Így az összbüntetés tartama 5 év 3 hónap lesz. Látható tehát, hogy az összbüntetési szabályok alkalmazásával nem sikerült olyan helyzetbe hozni a terheltet, mintha cselekményeit egy eljárásban bírálták volna el és vele szemben halmazati büntetés került volna kiszabásra.

A fenti ellentmondás miatt két bírói kezdeményezést is benyújtottak az Alkotmánybírósághoz a Btk. 94. § alaptörvény-ellenességének megállapítása iránt.³² Az indítványozók szerint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti jogbiztonság elve megköveteli, hogy a jogszabályok legyenek ellentmondások-

³¹ Btk. 81. § (3) bekezdés.

³² 3019/2016. (II. 2.) AB végzés, 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat.

tól mentesek,³³ a Btk. 94. § második mondata viszont akadályát képezi a jogszabályhely első mondata alkalmazásának, mivel a bíró az összbüntetést nem állapíthatja meg úgy, mintha halmazati büntetést szabna ki.³⁴ Továbbá, mivel a hivatkozott jogszabály nem teszi lehetővé a rövidebb tartamú büntetés kétharmad részénél nagyobb büntetésrészelengedését, meghatározza az összbüntetés kötelező legkisebb mértékét. Ezzel egyúttal korlátozza az eljáró bíróságot, hogy szabad belátása szerint figyelembe vegye azokat az egyedi körülményeket, amelyek az összbüntetés keretei között is lehetővé tennék a büntetés kiszabási elvek egyénekre szabott érvényesítését. Az indítványozó szerint az összbüntetés kötelező legkisebb tartama fentiek szerinti előírásának, valamint az utalt ellentmondás fenntartásának sincs észszerű indoka.³⁵ Hivatkozik továbbá az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmának sérelmére is, amely álláspontja szerint azt a követelményt támasztja a büntetőjogi szankciók vonatkozásában, hogy „a több cselekmény miatt kiszabott, illetve megállapított büntetésnek függetlennek kell lennie annak halmazati, vagy összbüntetési voltától”. Ez a követelmény azonban a kifogásolt szabály alkalmazásával nem teljesíthető, és a terhelt összbüntetés kiszabása esetén hátrányosabb helyzetbe kerül, mintha cselekményeit egy eljárásban elbírálván a bíróság halmazati büntetéssel sújtotta volna.³⁶

Az Alkotmánybíróság a fenti bírói kezdeményezéseket vissza-, illetve elutasította. Érvei az alábbiak szerint foglalhatók össze. Az adott jogszabályhely tartalma és a jogalkotó által alkalmazott szövegezési technika alapján megállapítható, hogy a jogalkotó szándéka nem terjedt ki arra, hogy az összbüntetés kiszabásakor az eljáró bíróságok ugyanúgy járjanak el, mintha halmazati büntetést alkalmaznának. A Btk. 94. §-ban a jogalkotó a jogszabályhely első mondatában ugyan az összbüntetéshez hozzárendelte a halmazati büntetés szabályait, de a második bekezdésében ahhoz képest kifejezett eltérést rögzített.³⁷ Kifejtette, hogy az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése nem nyújt védelmet olyan személyeknek, akiket valamely szabály ugyan hátrányosan érint, de mégsem diszkriminál.³⁸ Az Alkotmánybíróság az összbüntetés céljával kapcsolatban pedig azt rögzítette, hogy „az állami büntető igény érvényesítése, az ahhoz fűződő társadalmi érdek kívánja meg, hogy a több bűncselekményt elkövető terhelt esetében, a rá nézve összességében hátrányosabb megoldást alkalmazva cselekményeit a felderítést követően minél előbb, akár különböző eljárásban bírálják el. Erre a helyzetre kíván utóbb korrekciós lehetőséget teremteni az összbüntetési jogintézménye. A korrekció célja, hogy a terheltet utólag

hozza olyan helyzetbe, mintha cselekményeit egy eljárásban bírálták volna el.”³⁹ „Az összbüntetés kedvezménye ugyanakkor nem alkalmas arra – és ez nem is célja –, hogy a büntetés kiszabás szempontjából az alkalmazásával érintett elítélteket teljesen azonos helyzetbe hozza azokkal, akikkel szemben halmazati büntetést szabtak ki.”⁴⁰

Ez összhangban áll a Btk. 93. § indokolásában foglalt kriminálpolitikai célokkal, miszerint: „Az összbüntetésbe foglalás jelentős kedvezmény az elkövető számára, előfordul olyan eset is, amikor összbüntetésbe foglalt ítéletek közül a legrövidebb teljesen elenyészik. Ez nem egyeztethető össze azzal a kriminálpolitikai törekvéssel, amely a többszörös bűnelkövetőkkel szemben kíván szigorúbban fellépni.” Ugyanakkor ellentmondásban áll az indokolásban rögzített – és a fentiekben már idézett – azon célkitűzéssel, hogy az összbüntetésbe foglalással az elítélt olyan helyzetbe kerüljön, mintha vele szemben halmazati büntetést szabtak volna ki.

7. Az Alkotmánybíróság döntése a jogegységi határozatról

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsának bírójára – az előtte folyamatban lévő ismételt összbüntetésbe foglalás miatti eljárást⁴¹ felfüggesztve – bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz a 2/2019. Büntető jogegységi határozat alaptörvényellenességének a megállapítása és a kihirdetésére visszamenőleges hatályú megsemmisítése, továbbá az AB eljárására okot adó ügyben való alkalmazásának kizárása iránt. Az indítványozó álláspontja szerint a BJE egyrészt nem áll összhangban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, az abból fakadó kiszámíthatóság követelményével és sérti a visszamenőleges jogalkotás tilalmát, mivel a jogalanyokra nézve szigorúbb, helyzetüket elnehezítő szabályozást tartalmazó Btk. alkalmazását írja elő összbüntetési eljárásokban olyan terhelt esetében, akiket a régi Btk. alapján ítétek el. Emellett sérti az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésében rögzített hatalommegosztás elvét is, mert azzal, hogy a Kúria a Btk. 2. §-ával ellentétesen határozta meg az alkalmazandó anyagi jogot, lényegében kizárta a Btk. 2. §-ban rögzített mérlegelést az alkalmazandó büntetőtörvényről, ezáltal kvázi jogot alkotott.⁴² Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően, ebben a két kérdésben foglalt állást, az alábbiak szerint.

³³ 3019/2016. (II. 2.) AB végzés [5], 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [5]

³⁴ 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [8]

³⁵ 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [8]–[9]

³⁶ 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [49]

³⁷ 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [31]

³⁸ 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [51]

³⁹ 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [55]

⁴⁰ 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat [56]

⁴¹ Fővárosi Törvényszék 43.Kbeü.70/2019.

⁴² Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [35]

Az időbeli hatály kapcsán az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy bár valóban csak az időben második jogerős ítélettel nyílik meg az összbüntetésbe foglalás lehetősége, ez nem jelenti azt, hogy az időben első ítélet büntetőjogi jogkövetkezményeit meghatározó rendelkezését az összbüntetés ne foglalná magában, ne írná felül. Így az időrendben elsőként jogerős ítéletre az összbüntetés ugyanolyan hatást gyakorol, mint az összbüntetéssel érintett több jogerős ítéletre. Ebből következően a visszaható hatály tilalmának a tiszteletben tartása szempontjából az időrendben elsőként hozott ítélet a meghatározó.⁴³ Ennek értelmében tehát az összbüntetési szabályok alkalmazása akkor áll összhangban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből folyó követelményekkel, ha a 2013. július 1-jét megelőzően jogerőre emelkedett ítéletekben foglalt büntetések összbüntetésbe foglalására csak akkor alkalmazhatók a Btk. szabályai, ha azok az elítéltre nézve kedvezőbb előírást rögzítenek.⁴⁴ Mivel azonban a BJE rendelkező része ezen szempontokkal ellentétes irányzatot adott a jogalkalmazás számára, az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a jogegységi határozat sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, ezért alaptörvény-ellenes.⁴⁵

A hatalommegosztás elvéből fakadó követelmények vizsgálata körében az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy bár az elbírálás kifejezés fogalmát a jogalkotó valóban nem definiálta, egyértelmű, hogy az összbüntetés anyagi jogi szabály és az összbüntetés megállapítása az ítélkező bíró feladata, attól függetlenül, hogy arra az alapeljárásban vagy utóbb, különleges eljárásban kerül sor. Anyagi jogi szabály alkalmazásakor pedig az ítélkező bírónak a Btk. 2. §-a alapján kell eljárni.⁴⁶ Az ez alóli kivételeket a Btk. 2. § (2)–(3) bekezdései egyértelműen és taxatívén rögzítik, minden olyan esetben pedig, amelyre a kivételszabályok nem irányadóak, a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály alkalmazandó.⁴⁷ A Kúria azonban a BJE rendelkező részében foglalt megállapítását nem a Btk. 2. § (2)–(3) bekezdéseiben foglalt kivételszabályokból vezette le, hanem lényegében új kivételszabályt, vagyis jogot alkotott. Ezért az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Kúria a BJE meghozatalakor túllépte a jogegység biztosítására vonatkozó alaptörvényi felhatalmazás kereteit és elvonta a törvényhozói hatalmi ág jogkörét, ami az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésének a sérelmét eredményezte.⁴⁸

Az Alkotmánybíróság a fentiek alapján a jogbiztonság követelményének érvényre juttatása érdekében a

jogegységi határozatnak a közzétételére visszamenőleges hatályú megsemmisítése mellett döntött, továbbá elrendelte a BJE alkalmazásával lefolytatott jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát.⁴⁹

Az AB határozathoz párhuzamos indokolást fűzött Dr. Schanda Balázs alkotmánybíró, melyben kifejtette, hogy a jogegységi határozat nem önálló norma, hanem a jogszabály bíróságokra nézve kötelező értelmezését határozza meg, így a BJE nem lehet alapja a bírósági döntéseknek, csak az értelmezett jogszabály. Álláspontja szerint ebből következően a jogegységi határozat megsemmisítése formálisan nem azt jelenti, hogy az abban foglalt értelmezés, mint elv nem alkalmazható, hanem azt, hogy az már nem kötelező az ítélkező bíró számára. Önmagában a BJE megsemmisítése és a felülvizsgálat elrendelése nem ad normatív módon támpontot arra vonatkozóan, hogy a megismételt eljárásban melyik törvényi rendelkezést kell alkalmazni.⁵⁰

Dr. Dienes-Oehm Egon különvéleményében – melyhez Dr. Pokol Béla is csatlakozott – kifejtette, hogy az Alkotmánybíróság határozatai többnyire maguk adnak mozgásteret a jogalkalmazás számára, ahogy tette ezt a jelen ügyben is az Abh., amikor elismerte és szignalizálta, hogy a régi Btk. és az új Btk. összbüntetési szabályainak, valamint azokkal összefüggésben a Btk. 2. § (1) és (2) bekezdéseinek értelmezése az eljáró bíróságok, valamint – meghatározott esetben – a Kúria feladata. Ez alapján a jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megalapozott megállapításához szükség lett volna az abban foglalt érvelés megalapozott cáfolatára is.⁵¹

Ezen túl rögzíti, hogy egyetért a Kúria érvelésével, miszerint „az összbüntetésbe foglalás egy járulékos és deklaratív jellegű jogintézmény, amelyből következően az összbüntetés szükségessége legkorábban abban az időpontban merül fel, amelyben jogerőre emelkedik a második ítélet és ez az időpont bír jelentőséggel a visszaható hatály szempontjából.”⁵²

Továbbá hivatkozott arra, hogy az Alkotmánybíróság egy korábbi határozatában⁵³ főszabályként kizárta az alkalmazandó büntetőeljárás szabály visszamenőleges jogalkotásba ütközése tilalmának megállapíthatóságát azokban a folyó ügyekben, amelyek nem érintik a cselekmény büntetőjogi minőségét és nem súlyosbítják a már kiszabott büntetést.⁵⁴

Különvéleményt fűzött a határozathoz továbbá Dr. Varga Zs. András is, amely szerint pedig a helyes megoldás az lett volna, ha az Alkotmánybíróság eltér

⁴³ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [60]

⁴⁴ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [58]

⁴⁵ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [61]

⁴⁶ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [69]–[70]

⁴⁷ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [70]

⁴⁸ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [70]–[71]

⁴⁹ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [74], [77]

⁵⁰ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [82]–[83]

⁵¹ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [86]

⁵² Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [96]

⁵³ 16/2014. (V. 22.) AB határozat [40]

⁵⁴ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [98]

korábbi álláspontjától, és ennek alapján a jogegységi határozat megsemmisítése iránti bírói kezdeményezést elutasítja.⁵⁵

8. A káosz a megfejtésre váró rend⁵⁶ – Záró gondolatok

Ahogy láthattuk, az összbüntetéssel kapcsolatban olyan kérdések merülnek fel, amelyekkel nem csak érdemes, hanem kell is foglalkozni, hogy a kialakult ellentmondásokkal terhelt helyzet minél előbb feloldható legyen. Ehhez azonban önmagában nem elegendő az alkotmánybírói határozat, hiszen ha az Alkotmánybíróság és a Kúria továbbra sem tud azonos megközelítést elfogadni, érdemi változás nem történik a jogalkalmazás egységesülésének tekintetében. Nem elegendő a probléma megoldásához önmagában a Kúria jogértelmezése sem, hiszen jogegységi határozattal – mint a bíróságok számára kötelező iránymutatással – tudja alakítani a jogalkalmazási gyakorlatot, ugyanakkor maga az összbüntetési ítélet nem tekinthető ügydöntőnek, nem jogerőre képes határozat, így az ellenrendkívüli jogorvoslással nem lehet élni, vagyis összbüntetés tárgyában hozott határozatokról a Kúria felülvizsgálattal nem dönthet.⁵⁷ Ebben a kör-

ben tehát arra lenne szükség, hogy a jogalkalmazás olyan alapokra kerüljön, amelyben egyetértés van a legfőbb bírói fórum és az alkotmányossági szempontok felett őrködő Alkotmánybíróság között.

Ugyanakkor a jogalkalmazás egységre jutása mellett megoldást nyújthat a jogalkotó is. A fentiek alapján megállapítható, hogy az összbüntetés hatályos szabályozása és indokolása tartalmaz ellentmondásokat vagy legalábbis olyan megfogalmazásokat, amelyek a jogalkalmazásban ellentmondásokhoz vezethetnek. Ezek mindenképp tisztázásra, egyértelműsítésre szorulnak. Az időbeli hatállyal kapcsolatos problémák megoldása és az összbüntetésbe foglalás büntetési szabástól való elhatárolása érdekében célszerű lehet, ha az összbüntetésre vonatkozó szabályok a Btk. helyett a Büntetés-végrehajtási Törvényben kerülnek szabályozásra. Így a Btk. 2. § alkalmazhatósága kapcsán szükségszerűen megszűnnek a viták, ebben az esetben azonban elengedhetetlen lenne azt is szabályozni, hogy mikor melyik Btk. alapján kell az összbüntetésbe foglalást elvégezni, hogy a későbbi hasonló jogértelmezési viták elkerülhetőek legyenek.

Összegezve megállapítható, hogy bárhogyan is jutunk el a végső megoldáshoz, az utolsó szónak mindenképp közösnek kell lennie, annak érdekében, hogy az összbüntetés jogintézményével és az összbüntetésbe foglalási eljárással kapcsolatban is minden kérdésre kiterjedő, a joggyakorlatba illeszkedő, ellentmondásmentes szabályozás szülessen, ezáltal pedig a bírói gyakorlat egységessé válhasson és a jogbiztonság elve maradéktalanul érvényesüljön. ■

⁵⁵ Az Alkotmánybíróság III/1350/2019. ügyszámú, 2019. december 10-i határozata [102]

⁵⁶ Idézet *José Saramago: Az ember más* c. regényéből.

⁵⁷ *Elek Balázs: A jogerő a büntetőeljárásban*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2012, 196–197.